

УДК: 339.138

ОСОБЛИВОСТІ СТАТИСТИЧНИХ РОЗРАХУНКІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ОПЕРАЦІЙ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ

Н. Балук, Н. Дацко, О. Дацко

Львівська комерційна академія

У статті розглянено проблему визначення ефективності перестрахової та перестраховальної діяльності, недосконалості української податкової політики щодо оподаткування перестраховальних операцій. Авторами запропоновано методики визначення ефективності як перестрахової, так і перестраховальної діяльності, а також механізм усунення подвійного оподаткування при здійсненні операцій перестраховування.

Ключові слова: страхова діяльність, страхова компанія, перестрахова та перестраховальна діяльність, ефективність, оподаткування.

Вступ. У країнах із ринковою економікою діюча система страхування переважно сприяє економічній стабільності, зміцненню фінансової системи, активізації інвестиційних процесів і розв'язанню соціальних проблем тощо. Український страховий ринок динамічно розвивається. Особливістю його є укрупнення страхових компаній (СК), розширенням сфери їх діяльності, а також інтенсивний розвиток такої сфери страхового ринку як перестраховування. Більшість операторів страхового ринку зосереджуються, в основному, на страховій діяльності. Перестраховування виступає часто видом діяльності СК, який розглядається як додатковий, а основна маса договорів перестраховування укладаються лише тоді, коли цього вимагає нормативно-правова база[1], або часто, при "перекачуванні" коштів через тіньові схеми. Але постійно зростаюча кількість перестраховальних компаній як резидентів, так і нерезидентів в Україні, збільшення обсягів їх оборотів свідчить про те, що і цей вид діяльності страховиків та перестраховиків може бути досить ефективним і приносити значні прибутки[2].

Основні напрямки розвитку страхового ринку, визначені у Концепції розвитку страхового ринку, затвердженій Кабінетом Міністрів якій задекларовано "рішення про підготовку нової редакції Закону України "Про страхування" на основі стандартів Євросоюзу; удосконалення правових основ захисту прав споживачів страхових послуг, перехід до міжнародної системи стандартів нагляду; сприяння розвитку довгострокового страхування життя, участь страхових компаній у системі недержавного пенсійного забезпечення, а також норми пов'язані з посиленням потенційного нагляду за компаніями, підвищення рівня капіталізації компаній, якість активів, розвиток страхового посередництва, підвищення рівня страхової культури населення"[6,7].

Стратегічними завданнями розвитку страхування в Україні сьогодні є:

- створення привабливого і доступного для страхувальників ринку страхових послуг;
- перетворення страхування на ефективну складову частину ринкової економіки, яка забезпечує захист юридичних та фізичних осіб;
- підвищення ефективності державного регулювання страхової діяльності;
- подальше законодавче та нормативне забезпечення страхової справи;
- наближення правової бази вітчизняного страхування до світових стандартів;
- розширення інвестиційних можливостей страховиків в інтересах економіки держави;
- розвиток соціально значимих видів страхування, пов'язаних, в першу чергу, з життям, здоров'ям, працездатністю і додатковою пенсією фізичної особи;
- підняття рівня наукового та кадрового забезпечення страхової діяльності;
- створення високоякісної мережі розповсюдження страхових послуг через професійних страхових агентів;
- досягнення високої конкурентоспроможності українських страховиків;
- формування позитивного іміджу і довіри до страховиків в Україні і взагалі до страхування;
- активна участь у міжнародному житті ринків страхових послуг, в їх інтеграційних процесах.

Особлива роль у розвитку вітчизняного ринку страхових послуг відводиться сьогодні перестраховуванню.

Перестраховування стає також предметом уваги багатьох економістів сьогодні. Так, висвітлений процес розвитку українського ринку страхування та перестраховування у роботах таких дослідників як Базилевич В., Осадець С., Вовчак О. Та ін. [3, 4, 5] Одними з найбільш ґрунтовних досліджень українського страхового ринку є дослідження Світового банку, яке здійснюється з періодичністю принаймні 5 років [6, 7].

Аналіз перестрахової та перестраховальної діяльності є важливою передумовою для її оптимізації, підвищення ефективності такої діяльності, а також завоювання більш стійких позицій на даному сегменті страхового ринку.

Але досі більшість СК України не налагодило постійного розрахунку ефективності перестраховальної та перестрахової діяльності, не проводять належного її аналізу. Саме цим і можна пояснити як велику кількість проблем, що виникають у даному секторі, так і недосконалість українського законодавства щодо перестраховання та, практично, відсутність ініціативи СК щодо його удосконалення.

При розрахунку ефективності перестраховальної діяльності необхідно розрізнити два її види:

- страхова (перестраховальна) компанія передає ризики в перестраховання – перестраховальна діяльність;
- страхова (перестраховальна) компанія приймає ризики в перестраховання – перестрахова діяльність.

Якщо страхова компанія передає ризики в перестраховання, така діяльність може бути як прибутковою (коли ризики передаються в перестраховання іншим компаніям за тарифами, нижчими, ніж тариф страхування даного ризику за договором страхування) або збитковою (ризик передається в перестраховання за тарифами, вищими від тарифів страхування). Розмір прибутку/збитку від перестраховальної діяльності найбільш загально можна розрахувати як (1):

$$\Pi(3) = \sum_{i=1}^n C_i * t_i \quad (1)$$

де $\Pi(3)$ – результат перестраховальної діяльності (прибуток або збиток);

C_i – Частина страхової суми, що передається в перестраховання іншій компанії за i -м договором;

t_i – тариф, за яким частина ризику передається в перестраховання за i -м договором;

n – кількість договорів перестраховання (передані ризики).

Ефективність перестраховальної діяльності можна розрахувати як (2):

$$E_n = \Pi(3) + B_n \quad (2)$$

де E_n – ефективність перестраховальної діяльності

B_n – відшкодування, отримані страховою компанією за договорами перестраховання від перестраховиків.

При перестраховій діяльності, дохід від такої діяльності можна розрахувати як (3):

$$D_n = \sum_{j=1}^m Pr_j \quad (3)$$

де D_n – дохід від перестрахової діяльності;

Pr_j – перестрахова премія за j -м договором перестраховання;

m – кількість договорів перестраховання (прийняті ризики).

Ефективність перестрахової діяльності можна розрахувати як (4):

$$E_{nn} = D_n - \sum_{k=1}^l B_k \quad (4)$$

де E_{nn} – Ефективність перестрахової діяльності;

B_k – виплата по k -му договору перестраховання;

l – кількість виплат по договорах перестраховання.

Загальну ефективність від перестрахової та перестраховальної діяльності доцільно розраховувати як(5):

$$E_{заг} = E_n + E_{nn} \quad (5)$$

де $E_{заг}$ – загальна ефективність від перестрахової та перестраховальної діяльності

Причому, ефективність перестраховальної (формула (2)), перестрахової (формула (4)) діяльності, а також загальну ефективність (формула(5)) від перестраховання можна розраховувати як за окремий період, так і за окремим договором страхування, співпрацею з окремим перестраховиком тощо.

Ефективність співпраці з перестраховиками є вагомим аргументом при роботі з клієнтами, котрі страхують ризики на великі суми і цікавляться співпрацею СК із перестраховиками. Наведені розрахунки доцільно здійснювати як відділами перестраховання СК для відображення ефективності перестраховальної та перестрахової діяльності, співпраці в сфері перестраховання з іншими перестраховиками і перестраховальними, СК тощо, а також при розрахунку оподаткування доходів перестраховальних та СК від операцій перестраховання.

Так, СК після укладення договорів страхування сплачує податок від страхової діяльності у розмірі 3 % отриманих страхових премій. При передачі частини ризиків у перестраховання, а отже і частини отриманої страхової премії, перестраховальна або СК, яка приймає ризики на перестраховання, сплачує з отриманої перестрахової премії податок у розмірі 3% (в Україні доходи, отримані від перестрахових операцій, оподатковуються аналогічно доходам від страхової діяльності). За винятком доходів перестраховиків-нерезидентів, які оподатковуються за ставкою 15 % (не обкладаються 15-відсотковим податком

операції з перестрахування з компаніями-нерезидентами, рейтинги яких не нижче рейтингів, встановлених компаніями A. M. Best — «BB-», Moody's — «A3», Standard & Poors — «A-», IBCA — «A-» (Згідно з постановою Кабміну)[2]. Таким чином, виходить, що частина страхової премії, сплачена за договором перестрахування, оподатковується двічі (або і більше разів, якщо частина ризику передається у подальшу ретроцесію). Така ситуація призводить до того, що перестраховальна діяльність в Україні ведеться не настільки інтенсивно, як у країнах, де цей ринок досить розвинений. При здійсненні операцій перестрахування застосовуються тіньові схеми для зменшення бази оподаткування, багато компаній несуть збитки, так як не можуть запропонувати перестраховикам, особливо нерезидентам, тарифи, які їх влаштовують при укладенні договорів перестрахування тощо.

Щодо перестрахової діяльності перестраховиків-нерезидентів, то вони поставлені сьогодні не в рівні умови, адже рейтинг компаній, які не сплачують 15% податок складає кабмін, і до списку неплатників попадають часто компанії не з найкращою репутацією. Тому, для нормалізації діяльності та регулювання даного ринку необхідно розробити та запровадити єдиний механізм оподаткування перестрахової діяльності.

Проілюструємо:

СК "X" уклала Договір майнового страхування.

Страхова сума – 200 000 грн.

Страховий тариф – 1%

Страхова премія – 2 000 грн.

СК "X" передає СК "У" (вітчизняний перестраховик) частину ризику за даним договором страхування: перестрахова сума - 100 000 грн., перестраховий тариф - 0,7%, перестраховальна премія – 700 грн.

Податок від страхової діяльності (сплачує СК "X") – 3%, тобто 60 грн.

Податок, що сплачується з перестраховальної премії (сплачує СК "У") також 3% - 21 грн.

Тобто 700 грн. зі страхової премії оподатковується двічі. Хоча декларативний принцип української податкової політики – уникнення подвійного оподаткування.

Окрім цього, перестраховик-нерезидент, якій входить до списку Кабміну як неплатник 15% податку з перестрахових операцій може запропонувати стаховику пріоритетні умови перестрахування адже він не сплачує податків взагалі). А це сприяє втраті страхових платежів за кордон, і як наслідок – зменшення обсягів вітчизняного перестрахового ринку.

З метою удосконалення страхового законодавства та податкової політики України щодо оподаткування результатів діяльності СК, ми пропонуємо інший механізм розрахунку даного податку при здійсненні операцій перестрахування для перестраховиків-резидентів. Він виглядає наступним чином.

СК "X" укладає договір страхування М, і сплачує зі страхової премії податок від страхової діяльності. При передачі частини ризику за договором перестрахування Л іншій перестраховальній або СК "У", перестраховик "У" не сплачує податку від перестрахової діяльності з перестрахової премії. Податок з прибутку сплачує компанія "X", якщо її перестраховальна діяльність є прибутковою (формула 1). Якщо перестраховальна діяльність збиткова – компанія "X" податків не сплачує. Аналогічно, якщо перестраховик "У" вирішує передати ще частину прийнятого ризику за договором перестрахування Л у ретроцесію, то вона може сплачувати податок, якщо з цієї операції вона отримує прибуток. Якщо ж передача частини ризику по договору перестрахування Л є збитковим для компанії "У", то податку з цього договору вона не сплачує (формула 6):

$$П(З)_{ретроцесії} = \sum_{i=1}^n ПС_z * (t_{nz0} - t_{nz}) \quad (6)$$

де $П(З)_{ретроцесії}$ – прибуток (збиток), який отримує перестраховальна або СК при подальшій передачі частини уже перестрахованих нею ризиків в подальше перестрахування (ретроцесію);

$ПС_z$ – тариф перестрахування за z- м договором, за ризиками, які перестраховальна або СК прийняла в перестрахування;

t_{nz0} та t_{nz} – тарифи, за якими компанія приймає ризик в перестрахування та передає у подальшу ретроцесію відповідно.

Запропоновані механізми розрахунку ефективності перестрахової та перестраховальної діяльності дали б змогу страховим компаніям мати реальне відображення своєї діяльності та проводити детальний аналіз операцій перестрахування. Також, представлені розрахунки ефективності перестрахової діяльності зі співпраці з окремими перестраховиками є вагомим фактором при укладенні договорів страхування, коли страхувальник цікавиться, у кого страхова компанія перестраховує ризики, і яка ефективність такого перестрахування. Крім цього, запропоновані механізми статистичного аналізу можуть сприяти налагодженню більш ефективного обліку та звітності у перестрахуванні.

Запровадження запропонованої системи нарахування податку зі страхової діяльності для перестраховальників та перестраховиків-резидентів при здійсненні операцій перестрахування сприяло б значному розвитку ринку перестрахування в Україні та дозволило б:

- уникнути подвійного оподаткування при здійсненні операцій перестрахування;
- інтенсифікувати ринок перестрахування в Україні;
- мінімізувати тіньові схеми при здійсненні операцій перестрахування;

– при оподаткуванні операцій перестрахування, і надалі зберігати страховиком інформацію за договорами страхування, яку він не хоче розголошувати перед перестраховиком (наприклад, оригінальні тарифи страхування даного ризику тощо).

Загалом, перегляд державної політики щодо регулювання ринку перестрахування в Україні є очевидно необхідним, а виважена та грамотне регулювання даного сектора страхового ринку сприятиме інтенсивному його розширенню.

-
1. Закон України „Про страхування” //Відомості ВРУ.– 1996. - № 18. – 25 с
 2. “Перестраховиків поменшає”//Український діловий тижневик "Контракти" № 42 від 20-10-2003, с.7.
 3. В.Д.Базилевич. Страховий ринок України. – Київ: КНЕУ. - 1998. – 387 с.
 4. Страхування: Підр./ Кер. Авт. Кол. І наук. Ред. С. Осадець. – вид 2-е, переробл. І доп. К.: КНЕУ, 2002. – 590 с.
 5. Вовчак О.Д. Страхування: Навч. Посібник. 2-е видання, виправлене. – Львів: «Новий світ-2000», 2005. – 470 с.
 6. <http://www.dfp.gov.ua>
 7. <http://topinsurance.com>